

Katar, dünyanın ve bölgenin en müreffeh ülkelerinden biri olarak dikkat çekiyor.

Basra Körfezi'nin Parlayan İncisi: Katar

The Sparkling Pearl Of The Persian Gulf: Qatar

Leyla Melike KOÇGÜNDÜZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi

Abstract

Attracting attention with its natural gas and petroleum reserves which is one of the most important energy reserves of the world, Qatar has also been trying to come to the forefront in solving the regional problems through diplomatic methods in the recent years. The Turkey-Qatar relations have come to the fore once more with the official visit of the Prime Minister Erdoğan, on January 2011. In this regard, this study will deal with the subjects; from the extraction of the resource in Qatar, which has an important position in terms of the world natural gas reserves, to the its exportation to the international markets, to the effects of the energy reserves in terms of political economy on the foreign policy of Qatar and to the influence of the natural gas on the global and regional politics. In this study, after giving some information about the general economic framework and the energy economy of Qatar, within the scope of energy the global and regional powers and theirs relations with Turkey will be dwelled on.

Katar Emirliği, İran ile de olan ilişkilerine de büyük önem atfetmektedir. Varlık fonları ile Arap ve Müslüman ülkelere yardım ederek bölge istikrarına katkıda bulunmaya çalışan Katar, İran'ın füze yeteneğini geliştirmesinden ve nükleer enerji faaliyetlerini arttırmasından hoşnut değildir.

Giriş

21. yüzyılda ülkeler, küresel piyasanın en stratejik aracı olarak gördükleri enerji kaynaklarına erişim ve bu kaynakları etkin olarak kullanabilmek amacıyla uluslararası alanda rekabet etmektedirler. Başta ABD olmak üzere, Rusya, Avrupa Birliği'nin başat ülkeleri İngiltere, Fransa, Almanya, yükselen ekonomisi ve tüketimiyle güçlenen Çin, ulusal stratejilerinde enerji kaynaklarını verimli olarak kullanabilmek, rezervlerin kontrolünü sağlayabilmek ve enerji nakil hatlarında etkin olabilmek adına girişimlerde bulunmaktadır. 2011 yaz döneminde OPEC tarafından petrolün varil fiyatının 110 Amerikan Dolarına kadar yükseleceği bilgileri piyasaları tedirgin ederken kısmen petrole ikame olabilecek bir diğer hidrokarbon kaynağı olarak karşımıza doğal gaz çıkmaktadır. Küresel iklim değişikliğinin mevzu bahis olduğu bugünlerde çevreye duyarlı bir kaynak olarak da değerlendirilen doğal gaz gelişmiş ülkeler açısından önem arz etmektedir.

Dünyada doğal gaz rezervlerinin coğrafi olarak dağılımına baktığımızda ilk sırada 1.680 trilyon kübik feet (tcf) ile ilk sırada Rusya ikinci sırada 991.6 tcf ile İran gelmektedir. Enerjiyi dış politikalarında bir silah olarak kullanan bu iki ülkenin ardından 1971 yılında bağımsızlığını kazanan, liberalleşme yönündeki ekonomisiyle ve 891.9 tcf'lik doğal gazıyla gerek Batı'lı gerekse de Uzak Doğu'lu ülkelerin ilgisini çeken Katar karşımıza çıkmaktadır. 11.521 km karelik yüzölçümü¹ ile küçük ama değeri bir inci tanesi kadar fazla olan Katar'a ilgi küresel güçler tarafından giderek artmaktadır. Bunun nedeni doğal gazda enerji arz

güvenliğini sağlayabilmek adına piyasalara alternatif oluşturmasıdır. Makalenin cevaplandıracağı soru, dünya doğalgaz rezervleri açısından önemli bir yere sahip olan Katar'ın bu kaynağını çıkarmasından, ihraç etmesi aşamalarına kadar politik bağlamda nasıl değerlendirdiği ve doğal gazın küresel, bölgesel politikaya ne gibi bir etkisinin olduğudur. Çalışmada Katar'ın genel ekonomik çerçevesi ile enerji ekonomisi hakkındaki verilerin aktarılmasının ardından enerji kapsamında küresel, bölgesel güçler ve Türkiye ile ilişkileri perspektifinde bilgiler verilecektir.

Katar'ın Ekonomik Yapısı

Katar, Basra Körfezi'nin merkezinde olması ve İran ve Irak'a yakınlığı sebebiyle jeostratejik açıdan son derece önemli bir ülkedir. Ekonomisi balıkçılık ve inci avcılığına bağlı olan Katar'ın petrol rezervlerinin keşfiyle ülkenin tüm ekonomisi değişime uğrayarak yüksek yaşam standartlarını da beraberinde getirmiştir.² Mart 2010 tarihi yabancılara birlikte toplam nüfusu 1.677.045 olan Katar'ın yaşadığı ekonomik gelişim, siyasi ve hukuki reform sürecine paralel olarak dış dünyaya da yoğun bir şekilde açılma, dış dünyada yer alma ve söz sahibi olma stratejileri izlemektedir.³ Katar ekonomisini çeşitlendirmek, petrole ve doğal gaza olan bağımlılığı azaltmak için petrokimya endüstrisi yatırımlarına da yönelmiştir.⁴

2009 yılında kişi başına düşen milli gelir sıralamasında 75 bin 956 dolar ile dünyada ilk sıralarda yer alan Katar,⁵ 1961 yılında Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'ne üye olmuş dış ticareti, uluslararası enerji fiyatlarına bağlı olarak şekil-

Katar sahip olduğu doğal zenginlikler sayesinde yakın çevresinde çatışma ve kriz içinde bulunan ülkelere karşı yumuşak güç uygulamasında büyük bir destekçi olmuştur. Çok yönlü denge politikasını sürdüren Katar, ABD ile yakın komşu İran'a karşı mesafeli durarak kendi çıkarını gözetip realist bir siyaset izlemelidir.

lenmeye başlamıştır. 2008 yılı, petrol ve doğal gaz ürünlerini içeren "mineral yakıtlar" kalemi toplam ihracat gelirlerinin % 94.8'ini oluşturan⁶ Katar'da, özellikle 14,8 milyar dolara ulaşan LNG ihracatı, 2008 yılı için toplam ihracat gelirlerinin % 35,2'i oranındadır. ABD, İtalya, Japonya ve Almanya Katar'ın en fazla ürün ithal ettiği ülkeler arasında bulunmaktadır.⁷ Ekonomik anlamda gerek bölgesel gerekse de küresel bir çok örgüte⁸ üye olan Katar liberalleşen ekonomi politikaları ile dış güçlerin ilgisini çekmektedir.

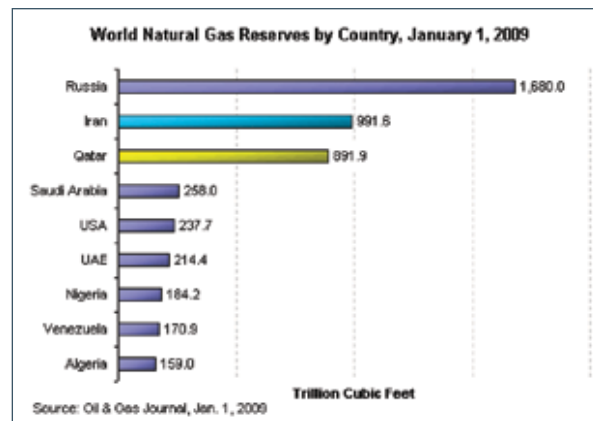
Enerji Politik Açısından Katar: Petrol ve Doğal Gaz Rezervleri ve İşletimi Politikaları

Katar, Ras Laffan'ın denizden 75 km. açıkta bulunan North Field tesislerinden önemli oranda doğal gaz elde etmektedir. Katar enerji avantajını, doğal gaz boru hatları ile pazarlamanın yanı sıra doğal gaz türevli ürünlere dönüştürerek kullanmaktadır. Bunlar, sıvı doğal gaz (LNG)⁹, doğal gazdan üretilen likit yakıtlar (GTL)¹⁰ ve petrokimya ürünleridir. Bu kaynaklar ülkenin "Qatar Petroleum" (QP) isimli şirketi tarafından idare edilmektedir. QP'ye göre, 2007 – 2011 yılları arasında doğal gaz sektöründe 83 milyar dolar değerinde geliştirme projeleri planlanmıştır.¹¹

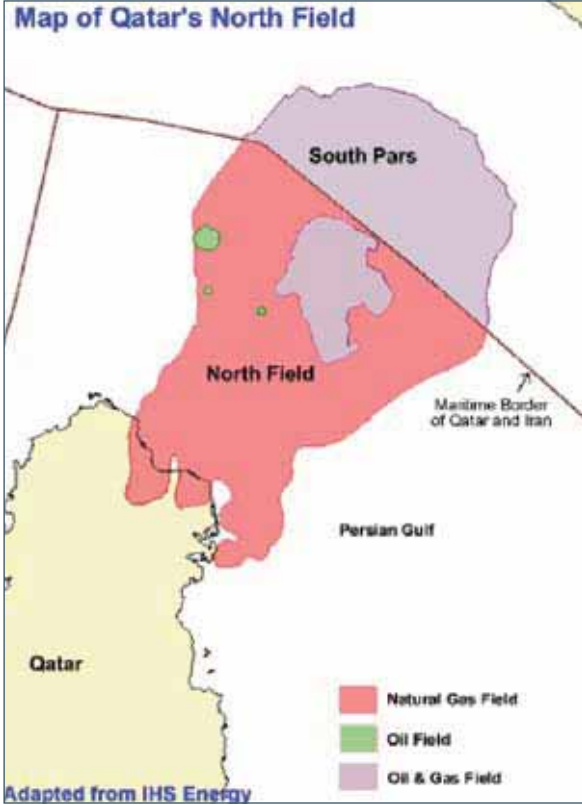
Katar, Milli Vizyon 2030 ve Daimi Anayasası sayesinde, ülkenin aktif, güçlü pazarlar ve sürdürülebilir bir ekonomi yaratmak için yerli ve yabancı yatırımları teşvik etmektedir.¹² Katar'ın doğal gaz konusunda ExxonMobil, Shell ve Total gibi yabancı şirketlerle özellikle teknolojik ve deneysel açıdan entegre mega projelere yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Katar'ın LNG sektöründe Katar LNG Şirketi (Qatargas) ve Ras Laffan LNG

Şirketi (RasGas) hakimdir. ABD, Avrupa ve Japon firmaları ve QP arasında ortak girişimler bulunmaktadır.¹³ 1974 yılında enerji kaynaklarını ihraç etmek için Katar Emiri'nin kararnamesi ile kurulan ve bir devlet şirketi olan QP, Katar petrol ve gaz endüstrisinin bütün aşamalarından sorumludur. Hidrokarbon arama, çıkarma aşamasında bulunan QP'nin stratejisi Üretim Paylaşım Anlaşmaları¹⁴ ile büyük gaz ve petrol şirketleri ile yapılan Gelişim Paylaşım ve Üretim Anlaşmaları¹⁵ gerçekleştirmektedir. Bu anlaşmaların yeni keşifler ve mevcut alanların geliştirilmesi yoluyla petrol ve gaz rezervlerini arttırması planlanmaktadır.¹⁶ Petrol ve doğal gaz endüstrisi için önemli ekipman tedarikçisi olan ABD şirketleri petrol ve doğal gaz sektörü ve petrokimya gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.¹⁷

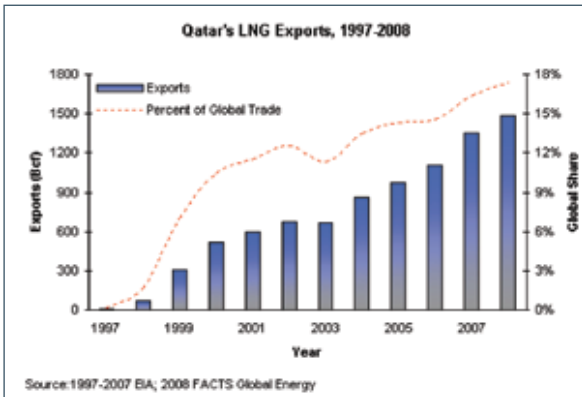
Katar, Rusya ve İran'dan sonra sahip olduğu 891.9 tcf'lik doğal gaz ile dünyanın en büyük üçüncü rezervine sahiptir. Uluslararası Enerji Ajansı'ndan alınan verilerine göre, 2009 yılı dünya doğal gaz rezervlerinin miktarları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:¹⁸

Dünya toplam doğal gaz rezervlerinin yaklaşık %15'ini barındıran Katar'ın, doğal gaz yoğunluğu büyük offshore¹⁹ Kuzey Alan'da yer almaktadır. İran'ın Güney Pars sahasının jeolojik bir uzantısı olan Kuzey Alan'nın paylaşım durumu, İran ve Katar açısından ulusal çıkarlarını koruyabilmek adına şimdilik gündem maddeleri arasında yer almamaktadır.²⁰ Aşağıda Kuzey Alan'ın haritası bulunmaktadır:²¹

2006 yılında Endonezya'yı geçerek dünyanın bir numaralı LNG tedarikçisi olan Katar, 1997 ve 2008 yılları arasındaki sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatı oranları aşağıdaki tabloda bulunmaktadır:²²

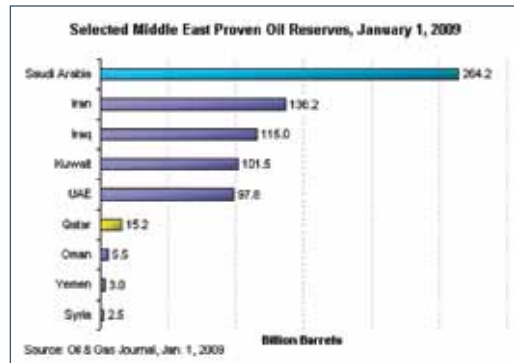
Yine aşağıdaki tabloda Katar'ın RasGas ve Qatargas vasıtasıyla hangi ülkelere, ne kadar sıvılaştırılmış doğal gaz ihraç edildiği ile ilgili veriler bulunmaktadır:²³

Qatar's LNG Infrastructure, November 2009			
Unit	Liquefaction Capacity	Start-up	Primary Market(s)
RasGas Facilities			
Trains 1 & 2	2 x 3.2 MMt (320 Bcf)	Aug. 1999	South Korea
Train 3	4.7 MMt (230 Bcf)	Feb. 2004	India
Train 4	4.7 MMt (230 Bcf)	Aug. 2005	Europe
Train 5	4.7 MMt (230 Bcf)	Mar. 2007	Europe & Asia
Train 6	7.8 MMt (380 Bcf)	Oct. 2009	China
Train 7	7.8 MMt (380 Bcf)	2010	China
QatarGas Facilities			
Trains 1-3	3 x 3.2 MMt (480 Bcf)	Dec. 1996	Japan & Spain
Train 4	7.8 MMt (380 Bcf)	Apr. 2009	UK
Train 5	7.8 MMt (380 Bcf)	Sep. 2009	UK
Train 6	7.8 MMt (380 Bcf)	2010	US
Train 7	7.8 MMt (380 Bcf)	2011	China & North America

Source: RasGas, QatarGas, media reports

Asya dışında da Avustralya'nın geliştirdiği kapsamlı LNG üretim projeleri çerçevesinde uzun vadeli alıcılara yönelik fiyat ayarlamaları yapan Katar,²⁴ global kriz nedeniyle enerji talebinin azalması söz konusu olacağından yeni pazar arayışındadır.

Katar'da petrol ise ilk olarak 1939 yılında Durkham'da bulunmuştur. 15,2 milyar varil olarak belirlenen Katar petrolünün büyük çoğunluğunu periyodik sözleşmelerle Uzak Doğu ülkelerine ihraç edilmektedir. QP, büyük enerji şirketleriyle keşif ve üretim paylaşım anlaşmaları, geliştirme ve üretim paylaşım anlaşmaları suretiyle petrol üretimi yapmaktadır.²⁵ Ortadoğu'daki ülkelerin kanıtlanmış petrol rezervleri arasında Birleşik Arap Emirlikleri'nden sonra gelerek altıncı sırada Katar yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda Ortadoğu ülkelerinde petrol rezerv miktarları verilmiştir:²⁶

Katar aynı zamanda 12 üyesi olan OPEC'te petrol üretiminde 11. sırada yer almaktadır. Katar'da

petrol çıkan alanlar olarak Al-Shaheen, Duhan, Bul Hanine ve Maydan Marjam bulunmaktadır. QP ile anlaşması bulunan Maersk Şirketi gelişmiş petrol çıkarma teknolojileri ile Al-Shahnen alanında üretim kapasitesini geliştirmeyi planlamaktadır.²⁷

Katar Dış Politikası

Katar Emirliği, dünyada Arap ve İslam dayanışmasını sağlayarak güven ile iletişimi pekiştirmek, devletler arasındaki uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözümünü için çalışmalarda bulunmaktadır.²⁸ Terör eylemlerini kınayan Katar, anlaşmazlıkları çözmek ve tüm dünyada istikrarı garanti altına almak adına barış için bölgesel ve uluslararası örgütlerin çalışmalarını desteklemektedir.²⁹ Pragmatik, bağımsız bir dış politika izleyen Katar'ın, tek bir ülkeyle değil, birçok ülke ile denge politikası yürüttüğü görülmektedir.³⁰ Katar'ın izlediği çok yönlü dış politikayı analiz edebilmek için özellikle ABD ile İran arasında güttüğü denge politikasını, küresel enerji politikalarındaki yerini, bölgedeki etkinliği ve son olarak Türkiye ile ilişkilerini incelemek gerekmektedir.

ABD, AB ve Çin ile İlişkiler

ABD, Katar'ı tanıyan ilk ülkeler arasında olup büyükelçiliğini 1973'te açmıştır. George W. Bush, 2003 yılında Katar'ı ziyaret etmesiyle Katar ve Amerika Birleşik Devletleri arasında diplomatik girişimler, Körfez güvenliğini artırmak için işbirliği ve hidrokarbon sektörü başta olmak üzere geniş ekonomik bağlantılar kurulmuştur.³¹ Ülkenin coğrafi açıdan Basra Körfezi'nin kalbinde bulunması, Irak ve İran gibi çatışma potansiyeli riskinin yüksek olduğu ülkelere yakın konumda olması ve dünyanın üçüncü en büyük doğal gaz rezervlerini bünyesinde barındırması nedeniyle ABD tarafından Katar'da askeri üsler konuşlandırılmıştır.³² Üssün yanı sıra, Kasım 2005'te Katar ve ABD, dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz rafinesini kurmak için 14 milyar dolarlık bir anlaşma yapmışlardır. Buradan çıkan hammaddenin çoğunun ABD'ye ihraç edilmesi, Katar'ın ABD ile sahip olduğu askeri ve siyasi alandaki iyi ilişkiyi ekonomik alanada yaymak istediğini göstermektedir.³³

Doğal gazı sahip Katar, Rusya'ya bağımlılığını azaltmak isteyen Avrupa Birliği içinde enerji kaynak çeşitliliği açısından önemli ülkelerdendir. Katar doğal gazı LNG taşımacılığı ile Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Burada AB'nin çekincesi Gaz İhraç eden Ülkeler Forumu'nun neticesinde gaz karteliyle birlikte fiyatların yükseleceği ve Katar, İran ile Rusya'nın sahip olduğu doğal gaz rezervlerini bir yaptırım olarak kullanıp kullanmayacağı sorunudur. Sonuç olarak Rusya ve İran'a alternatif olan Katar gazı her ne koşulda olursa olsun AB'nin enerji arz güvenliğini sağlamaya destek olacaktır.

ABD ve AB'nin ardından Katar'a yönelik ilgisi olan Rusya'ya baktığımızda, Putin'in iktidara gelmesinin ardından Rusya'nın enerjiyi, özelde doğal gazı bir siyasi araç olarak kullanmaya başladığını görmekteyiz. Rusya petrol ve gaz projeleri için Katar'ın ihalelerine katılarak ilişkilerini geliştirmektedir.³⁴ Son zamanlarda gündemdeki en önemli konu ise arasında Rusya'nın da bulunduğu gaz kartelidir. Rusya, İran ve Venezüella'nın girişimiyle 2000'lerin başında doğal gaz ihraç eden ülkeler birliğinin kurulması yönünde toplantılar düzenlenerek doğal gaz ihraç eden ülkeler³⁵, doğal gaz konusunda OPEC benzeri bir kartel oluşturup üretim ve fiyatlandırmada işbirliğini güçlendirmeyi hedeflemişlerdir.³⁶ Dünyanın bilinen doğalgaz rezervlerinin %60'ına sahip olan İran, Katar ve Rusya birlikte İran'ın başkenti Tahran'da ortak gaz projeleri için bir forum kurmak amacıyla bir araya gelerek Ekim 2008'de anlaşmaya varmışlardır. Yapılan bu üç yönlü diyalogun tüm gaz piyasası için yarar sağlayacağını, gaz ihraç eden ülkeler için lokomotif rolü oynayabileceğinin altını çizen Gazprom Şirketi Başkanı Alexei Miller, "Biz troykanın bir parçası olarak bir araya geldik" demiştir. İran Petrol Bakanı Gulam Hüseyin Nozari ise üç ülkenin yeni bir doğal gaz örgütü oluşumuna yönelik bir anlaşmaya vardıklarını söyleyerek, bu üçlünün Gaz İhraç Eden Ülkeler Forumu (GECF) himayesi içinde çalışması gerektiğini söylemiştir.³⁷ Burada önemli olan İran gazında satılacak olması, ABD'nin İran'a yaptırımlarından dolayı riskli bir durum olarak adlandırılmaktadır.³⁸ ABD ve AB; OPEC benzeri bir kartelin kurulmasıyla özellikle Rusya ve İran'ın

Katar son dönemde özellikle Filistin sorunu başta olmak üzere bölgesel sorunlarda önemli arabuluculuk rolleri oynadı. Resimde, Katar Emiri'nin posterlerini tutan HAMAS taraftarları görülüyor.

dünya doğal gaz fiyatları ve arzını kontrol altında tutmaları ihtimali ve böylesi bir organizasyonun siyasi bir silah olarak kullanılacağından dolayı, bu projeye destek vermemektedirler.³⁹ Katar Emirliği Ankara Büyükelçisi Abdülrazzak Abdulghani ise konuyla ilgili "GEFC adı altında Aralık 2009'da Doha'da bir toplantı yapılarak bu toplantıda merkezi ve genel sekreterliği Doha'da olmak üzere örgüte Rusya'dan bir Genel Sekreter seçilmiştir"⁴⁰ diyerek sorulan sorulara son noktayı koymuştur. Sonuçta, her ne kadar taşınması, pazarlanması mesele olsa da bir fiyat istikrarı oluşturabilmek ve rezerv sahibi ülkelerin çıkarını kollayabilmek adına bu forumun kurulması son derece mantıklıdır. Burada zararlı duruma düşen

ise Rusya ve İran'ın politikalarına muhalif çizgiler izleyen güçlerdir.

Çin ile ilişkilere baktığımızda, 2008-2010 yılları içerisinde enerji alanında imzalanan 4. anlaşma kapsamında, Katar'ın doğusunda 5.649 kilometre karelik bir offshore sahasının 25 yıl süre ile üretim paylaşım modelinde (EPSA) China National Offshore Oil Company tarafından geliştirilmesi ve ilk etapta 100 milyon \$'lık bir yatırım yapılacağı öngörülmektedir. Ayrıca Qatargas'da 25 yıl süreli, CNOOC ile yıllık 2 milyon ton, PetroChina ile de yıllık 3 milyon ton LNG satış anlaşmaları imzalanmıştır.⁴¹

Gelişmiş ve gelişen ülkeler için enerji arz güvenliğini teminat altına alan ve bu nedenle elde ettiği gelirle dünyada ki güç merkezlerinden biri olmaya aday olan Katar, sahip olduğu Şii nüfusunun varlığını göz ardı etmeyerek İran'a yönelik politikalarında güvenliğini elden bırakmamalıdır.

Bölge Ülkeleri İle İlişkiler

1981 yılında Arap Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) kurulmasında öncü bir rol oynayan Katar'ın, KİK üyelerinin kardeşlik ilişkilerin güçlendirilmesi dış politikasında öncelikli bir madde olmuştur. Güvenlik, istikrar ve kalkınma konularına ek olarak, siyasi işbirliği ve ekonomik entegrasyon alanında önemli stratejik adımlar atan Katar, aynı zamanda İslam Konferansı Örgütü (İKÖ)'ne de üyedir.⁴² Katar'da devlete ve şahıslara ait varlık fonları, Arap ve İslam dünyasına finansal yardım yapılmasına olanak sağlamış ve bu konuda Katar önemli bir "yumuşak güç" (soft power) olmuştur.⁴³ Yumuşak güç, bir ülkenin askeri yetenekleri dışındaki sosyoekonomik gücü ile diğer ülkeler üzerinde etki sağlayabilmesi manasıyla ele alındığında,⁴⁴ Katar'ın doğal gazdan elde ettiği zenginlik neticesinde son yıllarda bölgenin önemli bir yumuşak gücü olduğu belirtilebilir.⁴⁵

Küresel güçlerin ardından bölgesel güçlere geldiğimizde, Katar Emirliği; İran ile de olan ilişkilerine de büyük önem atfetmektedir. Varlık fonları ile Arap ve Müslüman ülkelere yardım ederek bölge istikrarına katkıda bulunmaya çalışan Katar, İran'ın füze yeteneğini geliştirmesinden ve nükleer enerji faaliyetlerini arttırmasından hoşnut değildir. Ancak buna karşın İran ile münasebetlerini iyi tutup bir yakınlık sağlamaya çalıştığı görülmektedir.⁴⁶ Ayrıca, Emirlik içinde göz ardı edilemeyecek bir Şii nüfusun varlığı dolayısıyla, Katar'ın İran ile iyi ilişkiler halinde olması, Emirlik açısından bir gerekliliktir.⁴⁷ ABD tarafından olası bir İran saldırısının petrol fiyatlarının daha

da artmasına yol açarak dünya ekonomisi üzerinde büyük bir resesyona sebebiyet verecektir. Amerikan baskısının petrolden kaynaklandığını ileri süren Tahran ise bir saldırı durumunda Hürmüz Boğazı'ndaki enerji trafiğini engelleme tehdidinde bulunmaktadır. Böyle bir olasılık Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Irak hidrokarbonlarının dünya piyasalarından çekilmesi anlamına gelmektedir. Bu durum uluslararası ekonomiyi ciddi bir krize sürükleyecektir. Tahran ayrıca, olası bir saldırı durumunda Hürmüz Boğazı'nın yanında Körfez'deki petrol kaynaklarının da İran güçleri tarafından tahrip edileceğini belirtmiştir.⁴⁸ İran Dışişleri Bakanı Manučehr Muttaki, Irak'taki gelişmeler üzerine görüşmek amacıyla, Ekim 2005'te Doha'da Katar liderleriyle bir araya gelerek mevcut ilişkileri artırma yollarını tartışmışlardır.⁴⁹ Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife El Tani Financial Times'a verdiği demecinde İran aleyhine her türlü askeri maceracılığı reddederek ülkesi topraklarının İran aleyhine askeri saldırı için kullanılmasına izin vermeyeceğini açıklamıştır.⁵⁰ Washington ise, Katar Emiri'ni uyurarak, Doha'nın Tahran'a yakınlaşmayı sürdürmesi durumunda ülkedeki Amerikan kuvvetlerinin desteğini yitireceğini bildirmiştir. İsrail istihbaratına yakınlığıyla bilinen DEBKA'ya⁵¹ göre ABD, İran ile ilişkilerini sürdürmesi durumunda Katar'daki askeri üslerini kapatacağı uyarısında bulunmuştur. Beyaz Saray yetkilileri Amerika'nın asker çekmesinin, olası bir bölgesel çatışma durumunda Katar'ı savunmasız bırakacağını söylemiştir.⁵² Neticede, 1979 yılında İran'daki rejim değişikliğine bağlı olarak tehlikeye giren Basra Körfezi enerji güvenliği, Washington'un Körfeze

askeri olarak yerleşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla ABD'nin bölgeye askeri güç yığmasının arkasında yatan asıl kaygı bölge ülkelerini korumak ve onlara destek olmak değil, Amerikan enerji çıkarlarını savunmasından kaynaklanmaktadır.⁵³

Katar'ın Birleşik Arap Emirlikleri ile enerji bağlamında ilişkisine baktığımızda bunun en önemli nedenlerinden biri, Abu Dabi'de bulunan Dolphin Energy Limited Şirketi'dir. Temmuz 2007'de gaz üretimine başlayan Dolphin Boru Hattı isimli stratejik enerji girişimi Katar'daki Kuzey Alan ile BAE'yi denizaltından birleştirmiştir.⁵⁴ Abu Dabi merkezli Mubadala şirketinin %51, Fransız Total'in ve Occidental şirketlerinin her birinin % 24.5 oranla sahip olduğu Dolphin Energy adı altında kurulan şirketin QP ile yaptığı anlaşma gereği 25 yıl boyunca Kuzey Alan doğal gazını Abu Dabi ve Dubai'ye götürme hakkı kazanmıştır.⁵⁵ BAE'nin ardından Umman'a da doğal gaz sağlayacak Dolphin Boru Hattı'nın haritası aşağıda verilmiştir.⁵⁶

Katar bu hatla günde 2 bfc doğal gaz iletmektedir.⁵⁷ Bu oran California için kullanılan günlük doğal gazın üçte birine eşittir.⁵⁸

Sonuç olarak Katar'ın çok yönlü dış politikası bu ülkenin gerek dünya da gerekse de Ortadoğu'daki profiline saygınlık kazandırmıştır. Ulusal çıkarları için mücadele veren Katar, enerji kaynaklarından elde ettiği gelir sayesinde bölgede önemli bir yumuşak güç haline gelmiştir. Katar farklı siyasi ve diplomatik tercihlere sahip ülkelerle geliştirdiği çok yönlü ilişkiler nedeniyle Ortadoğu'daki

çatışmaların ve krizlerin çözümünde rol oynama yeteneğine sahiptir. Bu bağlamda Türkiye ile Katar arasında bölge istikrarına katkıda bulunmak için doğabilecek işbirliği fırsatları iyi değerlendirilmelidir. Türkiye, başta ekonomi ve ticaret olmak üzere Katar ile olan ilişkilerini geliştirmenin arayışı içinde bulunmalıdır.⁵⁹

Türkiye ile İlişkiler

Türkiye ile Katar arasındaki coğrafi yakınlık ve Türkiye'nin Katar kamuoyunda son derece olumlu olan imajı, müteahhitlik sektörü ile bu ülkede yakalanan başarılarla birleştiğinde satın alma gücü son derece yüksek olan bu pazarda önemli imkanlar bulunduğunu ortaya koymaktadır.⁶⁰

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Katar Emiri Şeyh Hamid Bin Halife El Tani'nin davetine icabetle 5-7 Şubat 2008 tarihlerinde Katar'a resmi ziyarette bulunmuştur. Görüşmede dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatçısı konumuna gelen Katar ile Türkiye arasında enerji alanında işbirliği yapılması konusu gündeme gelmiştir. 17-18 Ağustos 2009 tarihlerinde ise Katar Emiri'nin ülkemize gerçekleştirdiği çalışma ziyareti ile iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişme trendi açısından büyük önem taşıyan 8 anlaşma, 3 protokol ve 4 mutabakat imzalanmıştır. Enerji alanındaki ilişkilerin somut projelere dönüştürülmesine yönelik bir Enerji Çalışma Grubu kurulması kararlaştırılarak bu çerçevede, Türkiye'nin Katar'dan LNG ithali ve uzun vadede iki ülke arasında bir doğal gaz boru hattı kurulması konuları söz konusu çalışma grubunda ele alınmıştır. Bu çerçevede, Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız başkanlığında bir heyette 6-8 Ekim 2009 tarihlerinde Katar'ı ziyaret ederek söz konusu Çalışma Grubu'nun kurulmasına ilişkin bir mutabakat zaptı imzalamıştır.⁶¹

Ocak 2011'in ilk haftalarında ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Katar'ı ziyaret edip, Türkiye-Katar İş Forumu Toplantısı'na katılarak iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesi konusunu gündeme getirmiştir. Özellikle enerji alanında işbirliği, alt yapı yatırımlarında Türk in-

şaat şirketlerine öncelik verilmesi, gıda güvenliği konularında karşılık yatırımlar ve 2005 tarihinden beri gündemde olan KİK ile Serbest Ticaret Anlaşması'nın hayata geçirilmesi gündemde olmuştur.⁶² İki ülke arasındaki diyalogu geliştirme yolları gözetilen Doha müzakerelerinin resmi oturumunda ortak çıkar bağlamında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ile Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını destekleyerek başkenti Kudüs olan bağımsız devleti kurma hakkını belirten ifadelerde bulunulmuştur. Lübnan için güven ve istikrarın sağlanmasına yönelik fikirlerin beyan edildiği görüşmede taraflara barış için çağrıda bulunulmuştur.⁶³ Sonuç olarak Başbakan Erdoğan'ın Kuveyt ve Katar ziyaretlerinde ağırlıklı olarak bu ülkelerle ekonomik ve ticari işbirliğinin artırılması ve Türkiye'nin Körfez bölgesinde biriken sermayeden daha fazla pay almasının hedeflendiği söylenebilir.⁶⁴

Sonuç

Petrolün yerine kısmen ikame edilir bir kaynak olması bakımından değer taşıyan doğal gaz dünya enerji piyasalarında rezerv olarak Rusya ve İran'dan sonra Katar'da yer almaktadır. Bu iki ülkenin Batı tarafından sicilin kirli olmasından dolayı tercih edilmemesi gerek coğrafi olarak yakınlığı gerekse de liberalleşen ekonomik politikaları sayesinde 891.9 tcf'lik rezerv miktarı ile Katar ön plana çıkmaktadır. Bu kaynaktan elde ettiği gelir ile halkının refah seviyesini yükselten

Katar, alt yapı ve inşaat çalışmalarına önem vererek ülkeyi yeniden imar etmektedir. Yine sahip olduğu zenginlik onu yakın çevresinde çatışma ve kriz içinde bulunan ülkelere karşı yumuşak güç uygulamasında en büyük destekçisi olmuştur. Kazandığı saygınlıkla diplomaside çok yönlü denge politikasını sürdüren Katar, özellikle ülkesinde askeri üsleri bulunan ABD ile yakın komşu İran'a karşı mesafeli durarak kendi çıkarını gözetip realist bir siyaset izlemelidir.

Katar'ın doğal gazdaki asıl önem verdiği nokta onun LNG ve GTL gibi farklı formlara dönüştürülerek taşınması meselesidir. Özellikle enerji lojistiği açısından dış yatırımlara açık olması gereken Katar, ekonomik yapısının küresel iktisadi politikalarla eklemlenerek liberalleşme sürecini hızlandırmalıdır.

Gelişmiş ve gelişen ülkeler için enerji arz güvenliğini teminat altına alan ve bu nedenle elde ettiği gelirle dünyada ki güç merkezlerinden biri olmaya aday olan Katar, sahip olduğu Şii nüfusunun varlığını göz ardı etmeyerek İran'a yönelik politikalarında güvenliği elden bırakmamalıdır. Salt bir tarafa bağlanmadan uygulayacağı denge politikası şu an için Katar'ın çıkarına görünmektedir. Geri dönüşü olmayan tavizler vermeden, doğal gazını rasyonel politikaları ile kullanacak olan Katar, Basra Körfezi'nin incisi olarak parlamaya devam edecektir.

□

DİPNOTLAR

- 1 <http://english.mofa.gov.qa/details.cfm?id=6> (Son Erişim Tarihi: 10.01.2011)
- 2 Veyssel Ayhan, Ortadoğu ve Petrol İmparatorluk Yolu, Bursa: Dora Yayıncılık, İkinci Baskı Ekim 2009, s. 96.
- 3 Katar Ülke Bülteni Mayıs 2010, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/IK_BultenDetay.aspx?bDetId=107&IKID=64 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 4 Background Note: Qatar, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5437.htm> September 22, 2010 (Son Erişim Tarihi: 24.11.2010)
- 5 <http://www.haber24.com/Ekonomi/1-63572/Ulke-ulke-kisibasi-milli-gelir-siralamasi.html> (Son Erişim Tarihi: 05.12.2010)
- 6 http://ec.europa.eu/energy/observatory/doc/country/2010_05_qatar.pdf (Son Erişim Tarihi: 15.01.2010)

- 7 Katar Ülke Bülteni Mayıs 2010, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/IK_BultenDetay.aspx?bDetId=107&IKID=64 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 8 Katar Devleti Körfez İşbirliği Konseyi (Gulf Cooperation Council - GCC) üyesidir. 7 Haziran 2009'da Katar, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn'le birlikte Körfez Parasal Birliğine yönelik çalışmaların merkezi Riyad'da olacak Para Konseyi tarafından sürdürülmesine ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Katar ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Uluslararası Para Fonu (IMF), Arap Ligi ve Arap Para Fonu (AMF) gibi ekonomi ile ilgili uluslararası kurumlara üyeliği mevcuttur. Ayrıntılı Bilgi İçin Bakınız: <http://english.mofa.gov.qa/details.cfm?id=48> (Son Erişim Tarihi: 10.01.2011)
- 9 Liquefied Natural Gas
- 10 Gas To Liquids
- 11 http://arsiv.ntvmsnbc.com/modules/ekonomi/bultenler/katar_ulke_bulteni.pdf (Son Erişim Tarihi: 10.01.2011)
- 12 http://www.rasgas.com/files/articles/RG23_6-9%202030Vision%20vF1.pdf (Son Erişim Tarihi: 21.12.2010)
- 13 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 14 Production-Sharing Agreements -EPSA
- 15 Development and Production-Sharing Agreements DPSA
- 16 <http://www.oryxgtl.com/English/aboutus/shareholders.html#share1> (Son Erişim Tarihi: 20.12.2010)
- 17 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 18 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html>(Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 19 Açık deniz
- 20 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 21 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 22 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html>(Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 23 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 24 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 25 Katar Ülke Bülteni Mayıs 2010, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/IK_BultenDetay.aspx?bDetId=107&IKID=64 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 26 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/Oil.html> (Son Erişim Tarihi: 26.11.2010)
- 27 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/Oil.html> (Son Erişim Tarihi: 26.11.2010)
- 28 <http://english.mofa.gov.qa/details.cfm?id=13> (Son Erişim Tarihi: 15.01.2011)
- 29 <http://english.mofa.gov.qa/details.cfm?id=96> (Son Erişim Tarihi: 15.01.2011)
- 30 Ali Oğuz Diriöz, Katar'ın Çok Yönlü Dış Politikası, OrtaDoğu Analiz, Mart 2009, Cilt: 1, Sayı: 3, ss. 61-67.
- 31 Background Note: Qatar, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5437.htm> September 22, 2010 (Son Erişim Tarihi: 24.11.2010)
- 32 Diriöz, a.g.e., ss. 61-67.
- 33 Ayla Akdoğan, Katar 2005, Ortadoğu Yıllığı 2005, Editörler: Kemal İnat, Ali Balcı, Nobel Yayın Dağıtım, ss. 292-300.
- 34 Qatar state visit to cover energy, banking-Kremlin <http://www.arabianbusiness.com/qatar-state-visit-cover-energy-banking-kremlin-359634.html>, 2 November 2010 (Son Erişim Tarihi: 12.01.2011)
- 35 Forumu üye olan ülkelerin başında Rusya, İran, Katar ve Venezüella gelmektedir. Diğer üyeler ise Cezayir, Bolivya, Mısır, Ekvator Ginesi, Libya, Nijerya ve Trinidad- Tobago'dur. Forum toplantılarına ayrıca Norveç ve Kazakistan'da gözlemci olarak katılmaktadırlar.
- 36 Ayhan, a.g.e., s. 62.
- 37 Gas-rich nations agree 'forum' <http://english.aljazeera.net/business/2008/10/2008102113531344749.html>, October 22 2008. (Son Erişim Tarihi: 07. 12.2010)
- 38 Rusya-Katar-İran Doğalgaz Projesi, <http://www.ih.com.tr/haber/detay.aspx?nid=41846&cid=4>, 12.11.2008. (Son Erişim Tarihi: 07. 12.2010)
- 39 Arzu Celalifer Ekinci, OPEC Benzeri Doğalgaz Karteli Tartışmaları, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=760> (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)

- 40 http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Etkinlikler/Dosyalar/201031_katarbyk_subat.pdf (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 41 Katar Ülke Bülteni Mayıs 2010, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/IK_BultenDetay.aspx?bDetId=107&IKID=64 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 42 <http://english.mofa.gov.qa/details.cfm?id=94> (Son Erişim Tarihi: 15.01.2011)
- 43 Diriöz, a.g.m., ss. 61-67.
- 44 Tysa Bohorquez reviews Joseph Nye Jr's book on the importance of soft power "Soft Power -The Means to Success in World Politics" <http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=34734> (Son Erişim Tarihi: 10.01.2011)
- 45 Diriöz, a.g.e., ss. 61-67.
- 46 Katar Ülke Bülteni Ocak 2008, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu.
- 47 Ayhan, a.g.e., s. 419.
- 48 Ayhan, a.g.e., s. 420.
- 49 Qatar, Iran discuss Iraq situation <http://english.aljazeera.net/archive/2005/10/2008410141021205237.html> October 7, 2005 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 50 Katar:İran aleyhindeki yaptırımlar etkisiz, <http://www2.irna.ir/tr/news/view/menu-447/1010273499095856.htm>, 27.10.2010. (İran İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı) (Son Erişim Tarihi: 25.12.2010)
- 51 Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.debka.co.il/>
- 52 Amerika'yı, Katar-İran İlişkisi Gerdi, <http://www.israhaber.com/amerikayi-katar-iran-iliskisi-gerdi-4782-haberi.html>, 16.05.2009. (Son Erişim Tarihi: 25.12.2010)
- 53 Ayhan, a.g.e., s. 464.
- 54 <http://www.dolphinenergy.com/Public/our-company/our-company.htm> (Son Erişim Tarihi: 20.12.2010)
- 55 Katar Ülke Bülteni Mayıs 2010, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/IK_BultenDetay.aspx?bDetId=107&IKID=64 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 56 http://www.qp.com.qa/en/homepage/qpactivities/epsa_dpsa/30-3244215334.aspx (Son Erişim Tarihi: 20.12.2010)
- 57 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Qatar/NaturalGas.html> (Son Erişim Tarihi: 05.01.2011)
- 58 http://www.oxy.com/Our_Businesses/Oil_and_gas/Pages/og_mena_dolphin.aspx (Son Erişim Tarihi: 06.12.2010)
- 59 Diriöz, a.g.m., ss. 61-67.
- 60 T.C. Doha Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Şubat 2010, Türkiye-Katar Ticari ve Ekonomik İlişkileri Hakkında Bilgi Notu, www.musavirlikler.gov.tr/.../Bilgi%20Notlari/TR-KAT%20ikili%20iliskiler.Pdf (Son Erişim Tarihi: 24.12.2010)
- 61 Katar Ülke Bülteni Mayıs 2010, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/IK_BultenDetay.aspx?bDetId=107&IKID=64 (Son Erişim Tarihi: 25.11.2010)
- 62 Veysel Ayhan, Başbakan Erdoğan'ın Kuveyt ve Katar Ziyaretleri, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1378> (Son Erişim Tarihi: 13.01.2011)
- 63 Qatar - Turkey Joint Statement <http://english.mofa.gov.qa/newsPage.cfm?newsid=13847> (Son Erişim Tarihi: 13.01.2011)
- 64 Veysel Ayhan, Başbakan Erdoğan'ın Kuveyt ve Katar Ziyaretleri, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1378> (Son Erişim Tarihi: 13.01.2011)